

Суханова О.А., Куфлинская О.Р., Полищук К.В. Особенности реконструкции участка главного входа парковой части государственного учреждения "Научный центр экомониторинга и биоразнообразия мегаполиса Национальной академии наук Украины".

Поданы проектные предложения по реконструкции части территории парка "Феофания" в Киеве. Предложены различные приёмы оформления участка; подобран, обоснован ассортимент растений, садово-парковых сооружений и оборудования для благоустройства и озеленения зоны главного входа.

Ключевые слова: декоративные насаждения, парк-памятка, беседка, рабатка.

Sukhanova O.A., Kuflińska O.R., Polischuk K.V. Features reconstruction of area main entrance of park part of public institution are "Scientific center ecomonitoring and biodiversity of megacity National Academy of Sciences of Ukraine"

In the article are given project suggestions on the reconstruction of territory of park "Feofaniya". The different receptions of registration of area are offered, neat, the assortment of plants is grounded, landscape buildings and equipment for equipping with modern amenities and planting of greenery of area of main entrance.

Keywords: decorative planting, park-monument, arbour, rabatka.

УДК 634. 017

Доц. М.В. Шемякін, канд. с.-г. наук;

ст. викл. В.А. Вітенко, канд. біол. наук – Уманський НУ садівництва

ВИВЧЕННЯ ТАКСОНОМІЧНОГО СКЛАДУ ДЕРЕВНИХ РОСЛИН ДЕНДРОПАРКУ "ГЕТЬМАНІВСЬКИЙ" В ОДЕСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Вивчено таксономічний склад деревних рослин, які ростуть на території дендропарку "Гетьманівський" у с. Гетьманівка Савранського району Одеської області. Встановлено, що це паркове насадження представлено деревними рослинами з відділу *Pinophyta* класу *Pinopsida* та відділу *Magnoliophyta* класу *Magnoliopsida*.

Ключові слова: дендропарк, деревні рослини, таксономічний склад, покритонасінні, голонасінні.

Вступ. В епоху швидкого розвитку науково-технічного прогресу і руйнації навколишнього середовища особливої актуальності набуває збереження штучно створених рослинних композицій для естетичного задоволення потреб людського суспільства. Особливої популярності набуває створення "райських куточків" біля житлових будинків, дачних ділянок, офісних приміщень. Ландшафтні дизайнери здійснюють благоустрій цих територій, враховуючи побажання господарів. Для цього потрібно вивчати рослинне біорізноманіття ботанічних садів, парків та дендропарків для їх відновлення та поширення.

Мета роботи. Визначення таксономічного складу деревних рослин, які ростуть в дендрологічному парку "Гетьманівський" с. Гетьманівка Савранського району Одеської області.

Методи і методики. Таксономічний склад деревних рослин, які ростуть на території дендропарку "Гетьманівський" визначали за А.І. Колесніковим [3] та В.Я. Заячуком [4].

Результати досліджень. Територія сучасної Саврани в історичних хроніках згадується, починаючи з кінця XIV ст., коли вся Правобережна Україна

знаходилася під владою Литовського князівства. Після Люблінської унії, з 1569 р. ці землі стають володіннями Сосновських, Конєцьпольських і Любомирських. Внаслідок визвольної війни Богдана Хмельницького і Андрусівського перемир'я 1667 р. Правобережна Україна знову стає володінням Польщі, і тільки після другого поділу Польщі в 1793 р. була приєднана до Росії [3].

Земельні володіння польських магнатів, незважаючи на зміни політичної ситуації, не тільки зберігались (як у Сосновських, Потоцьких і Любомирських) в руках попередніх власників, але й примножувались і покращувались створенням садово-паркових ансамблів. У XVIII-XIX ст. у ряді приватних володінь створюються садибні садово-паркові комплекси.

Дендропарк "Гетьманівський" у селі Гетьманівка Савранського району Одеської області створений в кінці XIX ст. і свого часу був одним із витворів садово-паркового мистецтва. Вибір для створення парку був доволі успішним – рельєф відповідав усім умовам для створення ландшафтного парку – рови, річка Гетьманівка у співвідношенні з багатою звичайною кущовою і деревною рослинністю, із сприятливими кліматичними і ґрунтовими умовами. Гетьманівський парк є парком-пам'яткою садово-паркового мистецтва місцевого значення та входить до складу природно-заповідного фонду Одеської області. На сьогодні догляд за деревними насадженнями в дендрологічному парку не проводиться, через що він знаходиться в занедбаному стані (рис.).

Рис. Сучасний вигляд деревних насаджень дендропарку "Гетьманівський"

Незважаючи на погіршений естетичний стан, у ньому збереглась унікальна для півночі Одеської області колекція деревної і кущової рослинності. Щорічно до дендропарку "Гетьманівський" приїжджають учні навколишніх сіл і студенти. Вони відвідують не тільки дендропарк (об'єкт природно-заповідного фонду України), а й меморіал загиблих воїнів с. Гетьманівка [4]. У 2011 р. в дендропарку "Гетьманівський" проведено вивчення деревної рослинності з метою визначення її таксономічного складу.

У табл. 1 наведено дані про таксономічний склад хвойних рослин, які належать до відділу *Pinophyta* класу *Pinopsida*.

Табл. 1. Таксономічний склад голонасінних деревних рослин дендропарку "Гетьманівський"

№ з/п	Українська назва	Латинська назва	Кількість екземплярів, шт.
1	Модрина європейська	<i>Larix decidua</i> Mill.	1
2	Ялівець віргінський	<i>Juniperus virginiana</i> L.	3
3	Ялиця біла	<i>Abies alba</i> Mill.	1
4	Сосна звичайна	<i>Pinus sylvestris</i> L.	1
5	Сосна чорна Mill.	<i>Pinus nigra</i> Arn.	2
Загальна кількість рослин			8

З табл. 1 видно, що голонасінні деревні рослини дендропарку "Гетьманівський" представлені 5 таксонами: *Larix decidua* Mill. (1 шт.), *Juniperus virginiana* L. (3 шт.), *Abies alba* Mill. (1 шт.), *Pinus sylvestris* L. (1 шт.), *Pinus nigra* Arn. (2 шт.). Загальна кількість голонасінних деревних рослин – 8 шт. У табл. 2 наведено дані про таксономічний склад покритонасінних деревних рослин дендропарку "Гетьманівський".

Табл. 2. Таксономічний склад покритонасінних деревних рослин дендропарку "Гетьманівський"

№ з/п	Українська назва	Латинська назва	Кількість, шт.
1	Акація біла	<i>Robinia pseudoacacia</i> L.	58
2	Дерен справжній	<i>Cornus mas</i> L.	120
3	Клен польовий	<i>Acer campestre</i> L.	68
4	Ясен звичайний	<i>Fraxinus excelsior</i> L.	58
5	В'яз малий	<i>Ulmus pumila</i> Mill.	47
6	Алича	<i>Prunus divaricata</i> Ledeb.	2
7	Берека	<i>Sorbus torminalis</i> Crantz.	1
8	Глід кривостовпчиковий	<i>Crataegus pseudokyrstostyla</i> Klok.	1
9	Глід одностичковий	<i>Crataegus monogyna</i> Jacq.	3
10	Бузина чорна	<i>Sambucus nigra</i> L.	5
11	Бундук дводомний	<i>Gymnocladus dioica</i> (L.) C. Koch	3
12	Вишня звичайна	<i>Cerasus vulgaris</i> Mill.	1
13	В'яз гладкий	<i>Ulmus laevis</i> Pall.	12
14	В'яз голий	<i>Ulmus scabra</i> Mill.	1
15	В'яз граболистий	<i>Ulmus carpinifolia</i> Gled.	2
16	В'яз пробковий	<i>Ulmus suberosa</i> Moench	15
17	Гледичія звичайна	<i>Gleditschia triacanthos</i> L.	1
18	Граб звичайний	<i>Carpinus betulus</i> L.	2

19	Груша звичайна	<i>Pyrus communis</i> L.	4
20	Дуб звичайний	<i>Quercus robur</i> L.	7
21	Жостір проносний	<i>Rhamnus cathartica</i> L.	1
22	Каркас південний	<i>Celtis australis</i> L.	1
23	Гіркокаштан звичайний	<i>Aesculus hippocastanum</i> L.	14
24	Клен цукристий	<i>Acer saccharinum</i> L.	1
25	Клен гостролистий	<i>Acer pseudoplatanus</i> L.	17
26	Клен татарський	<i>Acer tataricum</i> L.	8
27	Ліщина ведмежа	<i>Corylus colurna</i> L.	2
28	Ліпа серделиста	<i>Tilia cordata</i> Mill.	1
29	Горіх грецький	<i>Juglans regia</i> L.	18
30	Софора японська	<i>Sophora japonica</i> L.	3
31	Тополя дельтоподібна	<i>Populus deltoides</i> Marsh.	1
32	Черешня (вишня пташина)	<i>Cerasus avium</i> (L.) Moench.	14
33	Яблуня домашня	<i>Malus domestica</i> Borkh.	7
34	Яблуня сливолиста	<i>Malus prunifolia</i> (Willd.) Borkh.	1
35	Ясен ланцетний	<i>Fraxinus lanceolata</i> Borkh.	2
Загальна кількість рослин			502

З табл. 2 видно, що покритонасінні деревні рослини дендропарку "Гетьманівський" представлені 35 таксонами. Найбільш представлені такі таксономічні групи: *Cornus mas* L. (120 шт.), *Acer campestre* L. (68 шт.), *Robinia pseudoacacia* L. та *Fraxinus excelsior* L. (по 58 шт. відповідно), *Ulmus pumila* Mill. (47 шт.), *Juglans regia* L. (18 шт.), *Acer pseudoplatanus* L. (17 шт.), *Ulmus suberosa* Moench (15 шт.), *Aesculus hippocastanum* L. (14 шт.), *Ulmus laevis* Pall. (12 шт.). Найменш представлені такі таксоми: *Prunus divaricata* Ledeb., *Ulmus carpinifolia* Gled., *Carpinus betulus* L., *Corylus colurna* L., *Fraxinus lanceolata* Borkh. (по 2 шт. кожний) та *Sorbus torminalis* Crantz., *Crataegus pseudokyrstostyla* Klok., *Cerasus vulgaris* Mill., *Ulmus scabra* Mill., *Gleditschia triacanthos* L., *Rhamnus cathartica* L., *Celtis australis* L., *Acer saccharinum* L., *Tilia cordata* Mill., *Populus deltoides* Marsh. і *Malus prunifolia* (Willd.) Borkh. (по 1 шт. кожного таксону). Загальна кількість покритонасінних деревних рослин цього дендропарку нараховує 502 шт.

Висновки:

1. Вивчено таксономічний склад деревних рослин дендропарку "Гетьманівський", який знаходиться в с. Гетьманівка Савранського району Одеської області;
2. Встановлено, що деревні рослини дендропарку "Гетьманівський" представлені 40 таксонами, серед яких 5 належить до відділу *Pinophyta* класу *Pinopsida*, а 35 – до відділу *Magnoliophyta* класу *Magnoliopsida*. Загальна кількість деревних рослин цього дендропарку становить 510 штук.

Література

1. Потапенко Г.І. Паркові насадження Одеської обл. / Г.І. Потапенко // Труды Одесского гос. ун-та. – Сер.: Биология. – 1940. – Т. 4. – С. 40-90.
2. Mosyakin S. Vascular plants of Ukraine. A nomenclatural checklist / S. Mosyakin, M. Fedoronchuk. – Kiev, 1999. – 346 p.
3. Колесников А.И. Декоративная дендрология / А.И. Колесников. – М.: Изд-во "Лесн. пром-сть", 1974. – 703 с.
4. Заячук В.Я. Дендрология: підручник / В.Я. Заячук. – Львів: Вид-во "Апріорі", 2008. – 665 с.

Шемякин М.В., Витенко В.А. Изучение таксономического состава древесных растений дендропарка "Гетьмановский" в Одесской области

Изучен таксономический состав древесных растений, которые растут на территории дендропарка "Гетьмановский" в с. Гетьмановка Савранского района Одесской области. Определено, что данные парковые насаждения представлены древесными растениями с отдела *Pinophyta* класса *Pinopsida* и отдела *Magnoliophyta* класса *Magnoliopsida*.

Ключевые слова: дендропарк, древесные растения, таксономический состав, покрытосеменные, голосеменные.

Shemiakin M.V., Vitenko V.A. Study of taxonomical structure of woody plants in the Dendrological Park 'Het'manivsky' in Odessa Region

The taxonomical structure of woody plants growing on the territory of the Dendrological Park 'Het'manivsky' in the village of Het'manovka (Savran' district of Odessa region) is researched. It is established, that the parkland is presented by woody plants of *Pinophyta* division, *Pinopsida* class and of *Magnoliophyta* division, *Magnoliopsida* class.

Keywords: dendrological park, woody plants, taxonomical structure, angiosperms, gymnospermous.

УДК 630*502.7

Аспір. В.В. Шлапак¹ –

НУ біоресурсів і природокористування України, м. Київ

ОСОБЛИВОСТІ ПЛОДОНОШЕННЯ *PINUS SYLVESTRIS* L. У ПРИТЯСМИНСЬКИХ БОРАХ

Досліджено біометричні показники шишок, крилаток і насіння *Pinus sylvestris* L. Підтверджено, що ефективність насінного відновлення залежить не лише від кліматичних чинників, а передусім від наявності доброякісного насіння. Встановлено, що за відношенням довжини шишки до її діаметра простежуються різні форми шишки: яйцевидна, видовжена, широка, круглувата.

Ключові слова: *Pinus sylvestris* L., шишка, крилатка, насіння, Притясминські бори.

Вступ. Важливим завданням є ведення лісового господарства та формування лісів, близьких до природних. Для його виконання необхідно використати здатність лісових екосистем до природного поновлення, оскільки процес регенерації лісових ценозів має вагоме значення в біологічному циклі їх розвитку. П.В. Литвак і В.І. Ткачук [1], Б.І. Логгинов [2] зазначають про те, що генеративне поновлення забезпечує формування початкової стадії зародження лісових угруповань, від якої залежить видовий склад фітоценозів та весь подальший розвиток, а С.М. Стойко [3] вважає, що показники природного поновлення є своєрідними тестами оцінювання життєвості видів, їхнього біологічного й екологічного потенціалу та динамічних тенденцій ареалу, де характер спонтанної регенерації лісових екосистем є часто вирішальним під час ендодинамічних процесів зміни порід, що треба мати на увазі передусім у лабільних у сукцесійному плані фітоценозах. Потрібно також акцентувати увагу на висловлюванню Г.Ф. Морозова [4], який глибоко розумів значення природного поновлення для життя лісового ценозу. Він, оцінюючи належним чином насінневий підріст, наголошував, що його можна замінити штучними

лісовими культурами, але неможливо замінити ті природні основи, на яких формується лісовий фітоценоз і які забезпечують його стійкість та ґрунтуються на властивостях природного поновлення.

Отже, насіннєве відновлення лісу починається із цвітіння, плодоношення та закінчується змиканням молодняка. Цей період умовно можна розділити на чотири стадії, які послідовно змінюють одна одну: сходи (1-2 місяці), самосів (1-2 роки), підріст (понад 3 роки), молодняк (більше ніж 10 років). Ефективність насінного відновлення за даними Ю.М. Дебринюка, М.І. Калініна, М.М. Гузя, І.В. Шаблія [5], залежить від наявності доброякісного насіння, сприятливого ґрунтового середовища для їх проростання та лісорослинних умов для подальшого росту і розвитку самосіву.

Отже, для відтворювання будь-якого виду важливим елементом є плодоношення. Термін плодоношення, його періодичність, врожайність насіння для кожної породи різні. Наші обстеження заплачних і борових терас річки Тясмин показали, що за останні роки не простежуються неврожайні роки для *Pinus sylvestris* L.

Мета дослідження – встановлення біометричних варіацій шишок, крилаток і насіння в культурах *P. sylvestris* Притясминських борів.

Методика досліджень. Морфологічні особливості шишок і насіння вивчали за методикою Л.Ф. Правдіна [6]. Вимір лінійних розмірів шишок (довжини та діаметра в найбільш розширеній частині) проводили штангенциркулем, вимір цих же показників у насінні – мікрометром. Колір шишок визначали відразу ж після збирання, колір насіння та крилатки – після виділення їх із шишок. Масу шишок визначали у повітряно-сухому стані на технічних вагах ВЛКТ-500, масу насіння – на торсійних вагах. Крилатки замірювались оптичним методом за допомогою лупи та лінійки. При цьому проведено 300 замірів шишок та 600 замірів насіння та крилаток. Методи математичної статистики використали для оброблення експериментальних даних.

Результати дослідження. Для того, щоб дослідити особливості розмноження будь-якої культури, як зазначають В.І. Білоус [7], Й.Й. Сікура, В.В. Капустян, А.Й. Сікура [8], В.М. Маурер [9], необхідно встановити особливості морфології плодів та насіння. За літературними даними [10], шишки *P. sylvestris* яйцевидні або видовжено-яйцевидні зі скошеною основою, коричнювато- чи бурувато-сірі, слабо блискучі, довжиною 2,5-7 см, шириною 2-3,5 см із продовгуватими щільними дерев'янистими насінними лусками, які потовщені у верхній частині. Проте іноді трапляються шишки червоно-коричневі, пурпурово-коричневі, сірі, сіро-зелені. Характерною ознакою *P. sylvestris* є звисання шишок на гачкоподібно-зігнутому стеблу. Щитки чи апофізи, як простежили А.П. Шиманок [11] і В.А. Заячук [12], на кінцях насінних лусок здебільшого матові або слабо блискучі, майже ромбічні, а бугорок апофізу слабо випуклий. Із збільшенням географічної широти (з півдня на північ) Л.Ф. Правдін [6], Й.Й. Сікура [8] зазначають, що середня величина шишок та кількість насінних лусок у *P. sylvestris* зменшуються, тоді як їх забарвлення є дуже варіабельним і, особливо у географічних взаємовідносинах, змінюється довільно. Варто також зазначити, що автор виділяє три форми

¹ Наук. керівник: проф. Ф.М. Бровко, д-р с.-г. наук